

KAPITTEL 2

IASBs syn på sammenlignbarhet i finansregnskapet

Kjell Ove Røsok

Førsteamanuensis, Norges Handelshøyskole

Sammendrag: Sammenlignbarhet er en ønsket kvalitet ved finansregnskapet, og IASB referer hyppig til denne kvaliteten i sitt arbeid med utvikling av IFRS. Men sammenlignbarhet er et vanskelig konsept å forstå (Zeff, 2007), og forskning viser at det er vanskelig å måle (De Franco et al., 2011). I dette kapitlet analyserer jeg IASBs bruk av konseptet. IASB legger stor vekt på konsistens, spesielt for at like ting skal fremstå som like, men IASB søker også å utvikle standarder som er tilstrekkelig robuste til at ulike ting skal fremstå som ulike. Samtidig baserer IASB sin argumentasjon delvis på uuttalte forutsetninger uten å drøfte hva som gjør ting like og ulike. Analysene i kapitlet indikerer at IASB refererer til konseptet vel så mye for å skape inntrykk av kvalitet i standardene som for å gi reell begrunnelse for valgte løsninger.

Nøkkelord: IASB, konsistens, sammenlignbarhet

2.1 Innledning

Sammenlignbarhet er en kvalitet ved finansregnskapet som både lovgivere og standardsettere legger stor vekt på i sitt arbeid med regnskapsregulering. IASB (International Accounting Standards Board) utvikler IFRS (International Financial Reporting Standards) for å bidra til internasjonal sammenlignbar finansiell informasjon (IFRS Foundation, 2018). EU har utarbeidet regnskapsdirektiv for å bedre sammenlignbarheten innen unionen (EU, 2013) og vedtok bruk av IFRS for børsnoterte selskap

Sitering av denne artikkelen: Røsok, K. O. (2020). IASBs syn på sammenlignbarhet i finansregnskapet. I T. Stenheim, K. M. Baksaas og E. M. Kulset (Red.), *Aktuelle temaer i regnskap og revisjon* (Kap. 2, s. 55–81). Oslo: Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.112.ch2>
Lisens: CC-BY 4.0.

med den begrunnelse at sammenlignbare finansregnskap er viktig for et vel fungerende kapitalmarked i EU (EC, 2002). I Norge har flere utredninger om regnskapsregulering fremhevet sammenlignbarhet som et viktig mål med finansregnskapet, og internasjonal sammenlignbarhet var et viktig argument da regnskapslovutvalget foreslo å åpne for bruk av IFRS for SMEs (International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities) (NOU 2015: 10).

Mange brukere har nytte av regnskapsinformasjon som er sammenlignbar. Slik informasjon kan hjelpe ledelsen med å utvikle selskapet, den kan hjelpe ansatte med å vurdere arbeidsplassens trygghet, media kan lettere stille kritiske spørsmål, skattemyndighetene kan utføre mer effektive kontroller, politikere kan få oversikter over samlet aktivitet i samfunnet, osv. Mange standardsettere anser imidlertid kapitaltilbyderne, spesielt investorene, som de viktigste brukere av finansregnskapet. Investorer bruker finansregnskap for å vurdere alternative investeringer, og for å kunne vurdere alternativer må de ha tilgang på sammenlignende informasjon (FASB, 1980). Standardsettere utvikler regnskapsstandarder som skal bidra til at finansregnskapet gir finansiell informasjon som er sammenlignbar.

Uniformitet kan ofte fremstå som et mål med standarder (Timmermans & Epstein, 2010), men ved utvikling av regnskapsstandarder har det lenge vært stor enighet om at sammenlignbarhet ikke er det samme som uniformitet. Konseptet sammenlignbarhet inneholder både en likhets- og en ulikhetsdimensjon (Zeff, 2007; Simmons, 1967; Trueblood, 1966); like ting må fremstå som like, og ulike ting må fremstå som ulike. Men det er uklart når ting er like og ulike (Zeff, 2007). Når er ting tilstrekkelig ulike til at de må fremstå som ulike i finansregnskapet? Og hvordan skal ulikheten fremgå? Må regnskapsreglene åpne for ulike presentasjonsformer? Må regnskapsreglene åpne for ulike målemetoder? Og vil slike åpninger bidra til at like ting ikke fremstilles likt? Regelbaserte standarder kan sikre at like ting behandles likt, men kan også tvinge lik behandling på ulike ting (Schipper, 2003). Motsatt kan prinsippbaserte standarder sikre at ulik ting behandles ulikt (Dennis, 2008), men de kan også innebære skjønnsutøvelse som bidrar til ulik behandling av like ting (De George et al., 2016).

Sammenlignbarhet er et uklart konsept som det er utfordrende å regulere, og som det er vanskelig å forske på. Forskere har lenge slitt med at det ikke er mulig å måle graden av sammenlignbarhet i finansregnskapene, og det var lenge begrenset med empiriske analyser på sammenlignbarhet. Det siste tiåret har omfanget av slik forskning økt etter at De Franco mfl. (2011) utviklet en proxy for å måle sammenlignbarhet. Mye av denne forskningen konkluderer med at sammenlignbarhet har positive effekter i kapitalmarkedene, men den tar for seg bare spesifikke aspekter av sammenlignbarhet (De George et al., 2016) og ikke sammenlignbarhetskonseptet som sådan (Caban-Garcia & He, 2013).

Andre forskere tar utgangspunkt i graden av felles regnskapsregler. Først var forskerne mye opptatt av sammenlignbare finansregnskap gjennom harmonisering av regnskapsregler («de jure» sammenlignbarhet) (Gross & Perotti, 2017). Etter at IFRS ble vanlig i bruk, har forskere fokusert mer på om den faktiske anvendelsen av regnskapsreglene har bidratt til sammenlignbare finansregnskap («de facto» sammenlignbarhet). Felles regnskapspråk som IFRS vil presumptivt bedre sammenlignbarhet, men forskning gir ikke entydig støtte til denne antakelsen (De George et al., 2016; Brüggemann et al., 2013) og påpeker at selskap kan ha insentiver og land kan implementere og overvåke bruken av IFRS på måter som hindrer ønsket sammenlignbarhet (Kvaal & Nobes, 2012, 2010; Zeff & Nobes 2010; Zeff, 2007).

Tross det økende omfanget av forskning på sammenlignbarhet i finansregnskapet, er det bemerkelsesverdig få forskere som utdyper hva de legger i sammenligningskonseptet utover å gjengi at like ting må fremstå som like og ulike ting må fremstå som ulike. På tilsvarende måte som at Regnskapslovutvalget referer til at det er selvvinnlysende og ukontroversielt at regnskap må være sammenlignbare (NOU 2015: 10), virker det som mange forskere mener at innholdet i sammenlignbarhetskonseptet er selvvinnlysende. Men det er ikke klart når noe er likt og ulikt (Zeff, 2007), og utfordringene med å måle graden av sammenlignbarhet indikerer også at innholdet i konseptet ikke er klart. Denne uklarheten er en utfordring for regnskapsregulering og for forskning, og De George mfl. (2016) etterlyser forskning som kan bedre vår forståelse av konseptet. I dette kapitlet vil jeg bidra til bedre forståelse ved å se på

hvordan konseptet brukes av IASB. Også IASB har en uklar definisjon av sammenlignbarhet som bare refererer til behovet for å identifisere likheter og ulikheter (IASB, 2018), men IASB er en aktør som har som overordnet mål å bedre sammenlignbarhet i finansregnskapene, og som i sitt arbeid har reflektert mye over konseptet. Kapitlets tekstanalyse av IASBs konseptuelle rammeverk og IFRS-standarder gir derfor innsikt i hva IASB anser som viktig for å oppnå sammenlignbarhet tross en uklar definisjon.

Videre i dette kapitlet studerer jeg først hva forskningslitteraturen sier om sammenlignbarhet, før jeg kort beskriver data og metode som er brukt for kapitlets analyse. Så analyserer jeg hvordan IASB bruker konseptet sammenlignbarhet, før jeg til sist konkluderer.

2.2 Forskning på sammenlignbarhet

Sammenlignbarhet har lenge vært en ønsket kvalitet ved finansregnskapet. I USA på 1970-tallet så Accounting Principles Board på sammenlignbarhet som ett av hovedmålene for finansregnskapet (Habib et al., 2017), og American Institute of Certified Public Accountants hevdet at det er en vanlig oppfatning at sammenlignbarhet bør være det overordnede hensyn ved valg mellom metoder (AICPA, 1973). På 1980-tallet hevdet Financial Accounting Standards Board (FASB) i USA at sammenlignbarhet i samspill med relevans og pålitelighet bidrar til nyttig informasjon (FASB, 1980). Denne informasjonen brukes av investorer for økonomiske beslutninger som innebærer evaluering av alternative muligheter, og ifølge FASB (1980) kan slike beslutninger ikke fattes rasjonelt hvis ikke sammenlignende informasjon er tilgjengelig. På 1990-tallet anså International Accounting Standards Committee (IASC) sammenlignbarhet som en hovedkvalitet ved finansregnskapet (IASC, 1989). I løpet av 2000-tallet oppdaterte IASB og FASB i fellesskap sine konseptuelle rammeverk og anser nå relevans og dekkende fremstilling som de primære kvalitetene ved finansregnskapet med sammenlignbarhet som en sekundær kvalitet som forsterker nytteverdien av informasjonen i finansregnskapet (IASB, 2018; IASB, 2010; FASB, 2018; FASB, 2010). I løpet av de siste 50 årene har FASB og IASB altså endret syn på

sammenlignbarhet fra å være en primærkvalitet ved finansregnskapet til å spille en sekundær rolle som en forsterkende kvalitet. Likevel er sammenlignbarhet fortsatt en svært viktig kvalitet, et syn som deles av standardsettere i mange land.

Regnskapsforskning relaterer viktigheten av sammenlignbarhet både til sammenligning over tid og til sammenligning av selskap. Det første innebærer at man kan sammenligne informasjon fra ulike perioder for samme selskap, mens det andre innebærer at man kan sammenligne informasjon fra flere selskap. Som en følge av den økte globaliseringen har behovet økt for å sammenligne selskap i ulike land (Gross & Perotti, 2017).

Det er mange brukere av finansregnskapene som kan dra nytte av sammenlignbarhet; for eksempel kan skattemyndigheter lettere identifisere skjønn som brukes for å minimere skatteutbetalinger, og revisorer og ledelse kan lettere identifisere feil (Gross & Perotti, 2017). Standardsetterne anser imidlertid kapitaltilbydere som de viktigste brukerne av finansregnskapet, og det er nytteverdien for disse brukerne og deres økonomiske beslutninger som er vektlagt mest i regnskapslitteraturen om sammenlignbarhet. Sammenlignbarhet kan redusere kostnadene ved informasjonsinnhenting og redusere informasjonsasymmetri og estimeringsrisiko (Habib et al., 2017; Daske et al., 2008). Slike fordeler i kapitalmarkedene kan bidra til bedre internasjonal integrering av markeder (Felski, 2017). Forskning indikerer at sammenlignbarhet i finansregnskap bidrar til fordeler i kapitalmarkedene som redusert kapitalkostnad (Imhof et al., 2017), økt handelsaktivitet (Kim et al., 2020), økt utenlandsk eierskap (Mita et al., 2018; DeFond et al., 2011; Covrig et al., 2007), redusert mulighet for innsidere til å utnytte privat informasjon (Brochet et al., 2013), økt respons ved resultatmeldinger (Kim et al., 2018; Wang, 2014), redusert regnskapsmanipulering gjennom periodiseringer (Sohn, 2016), redusert behov for kontantbeholdning (Habib et al., 2017) på grunn av redusert usikkerhet for deltakere i gjeldsmarkedet (Kim et al., 2013) og økt effektivitet og nøyaktighet i analytikernes prediksjoner (Neel, 2017; De Franco et al., 2011) og revisors revisjonsarbeid (Zhang, 2018). Kim mfl. (2018) argumenterer for at sofistikerte brukere utnytter sammenlignbarhet mer enn mindre sofistikerte brukere.

Et av hovedformålene med IFRS er å bidra til økt internasjonal sammenlignbarhet.¹ Forskning er imidlertid ikke entydig på hvilken effekt IFRS har på sammenlignbarhet. Mens IFRS-forskning i stor grad konkluderer med at IFRS har hatt positive effekter for kapitalmarkedene (Brüggemann et al., 2013), har forskning ikke dokumentert bedret sammenlignbarhet som følge av IFRS (Brüggemann et al., 2013; Cascino & Gassen, 2015; Barth et al., 2012). IFRS kan bidra til økt sammenlignbarhet gjennom å være et felles regnskapsspråk (De George et al., 2016), men flere forskere påpeker at bruk av IFRS, eller andre regnskapsstandarder, ikke er noen garanti for dette. Det at land krever bruk av IFRS, er i seg selv ikke nok til å sikre mer sammenlignbare finansregnskap (Daske et al., 2008). Land har ulike kulturer og regnskapstradisjoner som påvirker praktiseringen av IFRS (Caban-Garcia & He, 2013; Zeff, 2007). Selskap har forskjellige rapporteringsincentiver og bruker skjønnsrommet i IFRS-standardene ulikt (Kvaal & Nobes, 2010). Land kan ta i bruk IFRS som skiller seg fra den IFRS som er vedtatt i andre land på grunn av ulike tidspunkt for implementering, nyanser i oversettelser eller bevisste avvik (Zeff & Nobes, 2010; Felski, 2017). I mange land vil bare noen få selskap, typisk børsnoterte, gå fra lokale regnskapsregler til IFRS, og bruk av IFRS kan derfor redusere nasjonal sammenlignbarhet (Cascino & Gassen, 2015; Brüggemann et al., 2013).

Likevel har den økende globaliseringen av kapitalmarkedene ført til etterspørsel etter et felles sett med regnskapsstandarder, og IFRS er tatt i bruk i mange land rundt om i verden (Caban-Garcia & He, 2013). IASB har per april 2018 identifisert 144 jurisdiksjoner som krever IFRS for børsnoterte selskap,² og mange lokale regnskapsstandarder har blitt påvirket av IFRS (Gordon & Gallery, 2012). Sammenlignbarhetsargumentet spiller en avgjørende rolle i denne utbredelsen. EUs beslutning om å kreve bruk av IFRS for børsnoterte selskap, er den viktigste hendelsen i spredningen av IFRS. Formålet med beslutningen er å bedre vilkårene i det europeiske kapitalmarkedet ved å øke sammenlignbarheten mellom finansregnskap (Cascino & Gassen, 2015; Caban-Garcia & He, 2013;

1 <https://www.ifrs.org/about-us/who-we-are/>

2 <https://www.ifrs.org/use-around-the-world/use-of-ifrs-standards-by-jurisdiction/#analysis>

Daske et al., 2008). Mange land utenfor EU tar i bruk eller konvergerer med IFRS og refererer til sammenlignbarhet som et hovedargument, for eksempel Canada (Durocher & Gendron, 2011). Innflytelsesrike organisasjoner som Securities and Exchange Commission (SEC) og International Organization of Securities Commissions (IOSCO) støtter IFRS med henvisning til fordelene ved økt internasjonal sammenlignbarhet (Cascino & Gassen, 2015; Durocher & Gendron, 2011).

Til tross for at sammenlignbarhet er et viktig argument i utviklingen og implementeringen av regnskapsstandarder, er konseptet *sammenlignbarhet* ikke godt definert (Zeff, 2007). Lærebøker, regulatoriske dokument og forskning refererer til konseptet i generelle vendinger (De Franco et al., 2011; Emmanuel & Garrod, 2002), og overraskende nok bruker mange forskningsartikler innen regnskap begrepet sammenlignbarhet uten å definere det. De som definerer begrepet, refererer ofte til Truebloods (1966) likhets- og ulikhetsperspektiv hvor «like ting skal se like ut, mens ulike ting skal se ulike ut» (fritt oversatt fra Trueblood, 1966, s. 189).³ Zeff (2007) påpeker uklarhetene i denne definisjonen: Det er ikke klart hva som er *ting*, og når er de henholdsvis *like* og *ulike*? Det er heller ikke enkelt å *måle* graden av sammenlignbarhet. De Franco mfl. (2011) påpeker mangelen på mål for sammenlignbarhet i regnskapsforskningen og konstruerte et mål for sammenlignbarhet i resultatet. Det siste tiåret har bruken av dette og andre konstruerte mål bidratt til økt empirisk forskning som indikerer at sammenlignbarhet har positive effekter (se ovenfor), men har i begrenset grad drøftet selve sammenlignbarhetskonseptet (Caban-Garcia & He, 2013).

Sammenlignbarhet er med andre ord et uklart konsept, og det er vanskelig å måle graden av det. Likevel fremstår sammenlignbarhet som et viktig argument for valg av og utvikling av regnskapsstandarder, og brukerne av finansregnskapene kan tro at regnskapene er sammenlignbare. Gordon og Gallery (2012) påpeker at dette kan være en dysfunksjonell sammenlignbarhet. De har utviklet et rammeverk som beskriver fire kategorier av sammenlignbarhet (figur 2.1).

3 Trueblood (1966) bruker det engelske ordet «thing», mens IASB bruker andre begrep, for eksempel «item» (se CF, 2.25). Jeg bruker det norske ordet *ting* ved generell omtale av sammenlignbarhet.

		Økonomisk substans	
		Lik	Ulik
Regnskapsmetode	Likt (ingen valgmuligheter)	Dyp sammenlignbarhet	Tilsynelatende sammenlignbarhet
	Ulikt (valgmuligheter)	Sprikende sammenlignbarhet	Ulikhets- sammenlignbarhet

Figur 2.1 Rammeverk for sammenlignbarhet, tilpasset og oversatt fra Gordon og Gallery (2012).

To av kategoriene reflekterer Truebloods (1966) perspektiver om at like ting skal se like ut (*dyp sammenlignbarhet*) og ulike ting skal se ulike ut (*ulikhetssammenlignbarhet*). De to andre kategoriene handler om dysfunksjonell sammenlignbarhet. Ved *sprikende sammenlignbarhet* er like ting presentert ulikt ved bruk av ulike regnskapsmetoder, og ved *tilsynelatende sammenlignbarhet* fremstår ulike ting som like ved at samme regnskapsmetode er brukt på ting som er ulike.

2.3 Metode

I sitt arbeid med utvikling av regnskapsstandarder har IASB dialog med mange parter og utarbeider mange dokument som sendes ut på høring før de endelige IFRS-standardene vedtas. I tillegg har IASB vedtatt et konseptuelt rammeverk som beskriver kriterier som legges til grunn ved utvikling av standarder. I alle disse dialogene og dokumentene kan IASB gi uttrykk for sitt syn på sammenlignbarhet. Analysene i dette kapitlet tar utgangspunkt i det konseptuelle rammeverket, IFRS-standarder og tilhørende *Basis for Conclusions* (BC) siden dette er dokument som reflekterer IASBs endelige konklusjoner, og som IASB bruker mye tid på å utforme for å overbevise regnskapsprodusenter, revisorer og andre brukere om de valgte løsningene (Young, 2003).

IASBs konseptuelle rammeverk beskriver sammenlignbarhetens rolle i finansregnskapet. Denne beskrivelsen ble endret i 2010, og kapitlets analyser av IFRS-standarder begrenses til standarder utgitt etter denne oppdaterte vurderingen. Denne avgrensningen faller også sammen med perioden med økt forskning på sammenlignbarhet etter at De Franco mfl. (2011) konstruerte en proxy for måling av sammenlignbarhet. Det

konseptuelle rammeverket ble oppdatert i 2018 uten at sammenlignbarhetens rolle ble endret, og analysen i dette kapitlet tar utgangspunkt i denne versjonen av rammeverket for å sikre bruk av IASBs mest oppdaterte syn. Dokumentene som analyseres er på engelsk, og sitat fra dokumentene gjengis på engelsk. Tabell 2.1 gir mer detaljer om dataene som er analysert, og hvordan jeg referer til dataene.

Tabell 2.1 Oversikt over dokumentene som er analysert i dette kapitlet. Dokumentene er hentet fra Red Book 2019 Part A (som inneholder standardene) og Part C (som inneholder BC) på eifrs.ifrs.org 5. november 2019. Part B inneholder eksempler o.l. og er ikke brukt i analysen. Dokumentene ble lastet ned i pdf-format, og de ble også lagret i Word-format for å kunne bruke analysefunksjoner i Word. Kapitlet referer til disse dokumentene som følger: CF, x.y henviser til paragraf x.y i det konseptuelle rammeverket, IFRS x.y henviser til paragraf y i IFRS-standard nummer x, BC henviser til «Basis for Conclusions», og SP henviser til kapitlet «Status and Purpose» i det konseptuelle rammeverket.

Referanse	Tittel	Utgitt
IFRS 10	Konsernregnskap	2011
IFRS 11	Felleskontrollerte ordninger	2011
IFRS 12	Opplysninger om interesser i andre foretak	2011
IFRS 13	Måling av virkelig verdi	2011
IFRS 14	Regulatoriske periodiseringsposter	2014
IFRS 15	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	2014
IFRS 16	Leieavtaler	2016
IFRS 17	Forsikringskontrakter	2017
CF	Konseptuelt rammeverk for finansiell rapportering	2018

Jeg starter analysen med en frekvensanalyse av ord for de kvalitetene IASB mener et godt finansregnskap skal inneha, for å se etter indikasjoner på at IASB vektlegger enkelte kvaliteter mer enn andre (Weber, 1990). Frekvensanalysen omfatter også IFRS-standardene 1–9 som ble utgitt før 2010, for å se etter indikasjoner på endret vektlegging av kvalitetene etter IASBs oppdatering av det konseptuelle rammeverket i 2010. Som det fremgår av frekvensanalysen, er sammenlignbarhet en av de kvalitetene som nevnes oftest av IASB, men frekvensanalysen teller ord og gjør ingen vurdering av ordets innhold; samme ord kan ha ulike betydninger, og sammenhengen et ord brukes i, kan påvirke ordets betydning. Analysen gir likevel en klar indikasjon på at sammenlignbarhet er et viktig ord som det er verdt å analysere nærmere (Stubbs, 2010). Det gjør jeg ved

ordsøk i alle dokumentene i tabell 2.1 for deretter å lese gjennom all tekst hvor ord for sammenlignbarhet er brukt. Alle tilfeller hvor ord for sammenlignbarhet er brukt, blir kategorisert for å kunne presentere funnene på en strukturert måte. Kategoriene er utarbeidet med utgangspunkt i gjennomgang av forskningslitteraturen og ved gjennomlesing av alle de identifiserte tilfellene. Det siste innebærer at nye kategorier utarbeides i løpet av lesingen av teksten, og den leses derfor flere ganger for å sikre en konsistent kategorisering.

IASB kan omtale sammenlignbarhet og de andre kvalitetene som substantiv, verb, adjektiv eller andre ordklasser. Både i den innledende frekvensanalysen og i det etterfølgende ordsøket bruker jeg søkeord som vil dekke flere ordklasser. For sammenlignbarhet bruker jeg søkeordet *compar**, som vil finne alle ord som starter med *compar*, for eksempel *comparability*, *comparison*, *compare*, *comparable*, *comparative* og ulike bøyningsformer av disse ordene. Søkeordene for de andre kvalitetene fremgår av tabell 2.2. Søkeordene kan treffe ord som har en annen betydning enn som en kvalitet for finansregnskapet. Denne risikoen fjernes for søkeordet *compar** ved at jeg leser gjennom all tekst hvor søkeordet er brukt, og ekskluderer ord med annen betydning fra videre analyser. Tilsvarende ekskludering blir ikke gjort for de andre søkeordene. Det er imidlertid svært få tilfeller hvor *compar** blir brukt i annen betydning enn sammenlignbarhet i finansregnskapene, og en mer nøyaktig frekvensanalyse av de andre kvalitetene vil ikke endre konklusjonene etter frekvensanalysen.

2.4 IASBs syn på sammenlignbarhet

I det konseptuelle rammeverket anser IASB relevans og dekkende fremstilling som de primære kvalitetene ved beslutningsnyttig informasjon, mens *sammenlignbarhet* sammen med verifiserbarhet, tidsriktighet og forståelighet er sekundære kvaliteter som bidrar til å forsterke beslutningsnyttien (CF, 2.4).

Tabell 2.2 viser resultatet av frekvensanalysen av ordene for de primære og sekundære kvalitetene. Resultatene vises for det konseptuelle rammeverket og samlet for standardene utgitt henholdsvis før og etter 2010 med unntak av IFRS 9 *Finansielle instrumenter*, som vises separat

siden denne standarden er ekstra lang og er utgitt delvis før og delvis etter 2010. Vi ser at de primære kvalitetene nevnes oftere enn de sekundære i det konseptuelle rammeverket. Blant de sekundære kvalitetene fremstår ikke sammenlignbarhet som noen viktigere kvalitet enn de andre. I IFRS-standardene, derimot, er sammenlignbarhet den kvaliteten som nevnes oftest; relevans er den eneste andre kvaliteten som nevnes tilnærmet like ofte. Dette bildet er forholdsvis likt før og etter 2010; rangering av kvalitetene etter frekvens er den samme med unntak av at etter 2010 blir relevans nevnt oftere enn sammenlignbarhet. Men disse to kvalitetene nevnes fortsatt betydelig oftere enn de andre kvalitetene og fremstår som særlig viktige. I det følgende vil jeg analysere sammenlignbarhet nærmere med hovedvekt på analyse av tekst i dokumentene i tabell 2.1.

Tabell 2.2 Antall ganger søkeordene er anvendt i henholdsvis det konseptuelle rammeverket (inkludert BC) som ble utgitt i 2018, og siste versjon av IFRS-standardene 1 til 17 (inkludert BC). Søket ble gjort i de engelskspråklige dokumentene som er tilgjengelige på eifrs.ifrs.org. Søket inkluderer alle varianter av ordet som starter med bokstavene før * i tabellen. De to siste linjene i tabellen viser samlet størrelse på de nevnte dokumentene

Kvalitet	Søkeord	CF 2018	IFRS 1-8	IFRS 9	IFRS 10-17	Sum
Relevans	Relevan*	188	168	230	406	992
Dekkende fremstilling	Faithful*	190	40	53	92	375
Sammenlignbarhet	Compar*	60	274	272	335	941
Verifiserbarhet	Verif*	55	8	4	8	75
Tidsriktighet	Timel*	25	13	31	14	83
Forståelighet	Understand*	70	147	72	144	433
Totalt antall ord i dokument		67 147	280 576	251 746	427 635	1 027 104
Antall sider i dokument		190	696	554	1 070	2 510

IASB anser det som en av sine viktigste oppgaver å bidra til finansregnskap som er internasjonalt sammenlignbare (CF, SP1.5). Sammenlignbare finansregnskap vil hjelpe brukere, spesielt investorer og andre aktører i verdens kapitalmarkeder, til å ta økonomiske beslutninger (IFRS Foundation 2018). Økonomiske beslutninger er et vidt begrep, men IASB legger mest vekt på beslutninger om kjøp og salg av egenkapital- og gjeldsinstrumenter (CF, 1.2). Sammenlignbar informasjon bidrar til at investorer kan sammenligne alternative investeringer.

IASB argumenterer med at «comparability will be improved overall by having more entities applying IFRS» (IFRS 14.BC19), og at utvikling av IFRS-standarder som regulerer områder som er vesentlige for selskap, vil få flere til å ta i bruk IFRS fremfor lokale regnskapsregler (IFRS 14.BC20). For å oppnå det overordnede målet om stor utbredelse av IFRS tillater IASB av og til valgmuligheter (IFRS 14.BC35). Dette reduserer sammenlignbarheten, men IASB argumenterer med at felles bruk av IFRS øker sammenlignbarheten på de andre regnskapspostene (IFRS 14.BC71).

Sammenlignbarhetens sekundære rolle innebærer at sammenlignbarhet ikke er tilstrekkelig for at informasjonen skal være nyttig for brukerne. Dersom informasjonen ikke er relevant eller dekkende fremstilt, hjelper det ikke at den er sammenlignbar (CF, BC2.59). Derimot vil nytteverdien av relevant og dekkende fremstilt informasjon bli forsterket av at informasjonen også er sammenlignbar (CF, 2.23). Dette innebærer at informasjon kan være relevant og dekkende fremstilt uten å være sammenlignbar, men IASB forventer at relevans og dekkende fremstilling i seg selv vil bidra til en viss grad av sammenlignbarhet (CF, 2.28). At informasjon kan oppfylle de primære kvalitetene uten å være sammenlignbar, innebærer imidlertid at flere metoder kan gi relevant og dekkende fremstilt informasjon. Dersom flere metoder gir like relevant og dekkende fremstilt informasjon, kan sammenlignbarhet sammen med de andre sekundære kvalitetene brukes for å velge mellom metoder (CF, 2.23).

Som mange andre har også IASB en generell definisjon som følger Truebloods (1966) beskrivelse og reflekterer både likhets- og ulikhetsperspektivet:

Comparability is the qualitative characteristic that enables users to identify and understand similarities in, and differences among, items. (CF, 2.25)

Vi finner igjen begge disse perspektivene som begrunnelse i flere av standardene IASB har utgitt de siste årene. To eksempler er IFRS 11 og IFRS 16. I IFRS 11 argumenterer IASB for at felleskontrollerte driftsordninger og felleskontrollerte virksomheter innebærer ulike typer rettigheter og forpliktelser (IFRS 11.B27), og at slik ordninger skal regnskapsføres etter to forskjellige metoder for å reflektere ulikhetene, samtidig som ordninger med like rettigheter og forpliktelser skal regnskapsføres etter samme

metode. For IFRS 16 var et av hovedmålene å fjerne skillet mellom finansiell og operasjonell leasing i den eksisterende standarden for leieavtaler, et skille som medførte at transaksjoner som reelt sett var veldig like, kunne bli regnskapsført veldig forskjellig (IFRS 16.BC3). Utgangspunktet i IFRS 16 er at alle leieavtaler skal balanseføres, noe som ikke bare medfører lik regnskapsføring av leieavtaler, men også lik regnskapsføring av leide og eide eiendeler (IFRS 16.BC46).

IASB presiserer at sammenlignbarhet ikke er det samme som konsistens («consistency») eller uniformitet («uniformity»). *Konsistens* er å bruke samme metode for samme ting over tid eller mellom selskap. Dette er ikke et mål i seg selv, men et virkemiddel for å oppnå sammenlignbarhet (CF, 2.26). *Uniformitet* er å bruke samme metode uavhengig av om tingene er like. Dette trenger ikke bidra til sammenlignbarhet (CF, 2.27) siden finansregnskapet da kan skjule tingenes ulikheter. I standardene referer IASB stadig til konsistens i sin argumentasjon. IASB er imidlertid ikke konsistent i sin omtale av konsistens i standardene; i noen tilfeller fremstiller IASB konsistens og sammenlignbarhet som to selvstendige kvaliteter ved å argumentere for at løsninger vil bedre både konsistens og sammenlignbarhet (se f.eks. IFRS 13.72, IFRS 13.BC162, IFRS 15.BC490), mens i andre tilfeller fremstilles konsistens som et virkemiddel i samsvar med det konseptuelle rammeverket (se f.eks. IFRS 13.BC241, IFRS 15.BC444). I sin utvikling av IFRS søker IASB å fjerne eller unngå inkonsistenser. IFRS 13 er et godt eksempel; denne standarden ble utviklet for å få én felles måte å måle virkelig verdi på (IFRS 13.BC6). Før denne standarden ble bruken av virkelig verdi håndtert i de enkelte standardene, noe som resulterte i inkonsistent måling av virkelig verdi (IFRS 13.BC5). IASB innser også at en del standarder har skapt inkonsistens fordi standardene er uklare, og de søker å bedre sammenlignbarhet ved å gjøre dem klarere (for eksempel IFRS 10.BC210 og IFRS 15.BC488). Konsistente regnskapsregler er ett av IASBs viktigste virkemiddel for å bidra til sammenlignbarhet.

IASB vektlegger sammenlignbarhet fordi finansregnskapet skal gi beslutningsnyttig informasjon, og siden beslutninger ofte innebærer valg mellom alternativer, vil beslutningsnyttien øke hvis beslutningstaker får informasjon som bidrar til sammenligning av alternativene.

Da er det aktuelt med sammenligning både over tid og mellom selskap (CF, 2.24).

2.4.1 Sammenlignbarhet over tid

Sammenlignbarhet over tid gjør det enklere for brukerne å analysere trender (IAS 8.15), og IASB krever at selskapene bruker samme regnskapsprinsipp gjennom en periode og fra en periode til neste. I noen få tilfeller kan selskap endre regnskapsprinsipp, hovedsakelig når IASB utgir en ny standard som krever bruk av et nytt regnskapsprinsipp (IAS 8.14). For å beholde sammenlignbarhet over tid skal selskapene da implementere endringen retrospektivt (IAS 8.19) og opplyse om effektene på tallene i finansregnskapet (IAS 8.28). Dette innebærer at det ikke bare er transaksjoner etter endringen som skal regnskapsføres etter nytt prinsipp, tidligere perioders regnskapsdata må også omarbeides til nytt prinsipp. Dette kan være en ressurskrevende omarbeiding, og det er vanlig at IASB fastsetter overgangsordninger som tillater forenklinger. Dette vil forringe sammenlignbarheten, men kan forsvares hvis kostnaden ved full retrospektiv implementering overstiger nytteverdien. Overgangsregler med forenklinger har blitt så vanlig at det virker som slike unntak fra hovedreglene har blitt den nye hovedregelen for IASB. IFRS-standardene har egne vedlegg med overgangsregler (Appendix C), og i BC er det egne seksjoner for overgangsregler, endringstidspunkt og kost-nytte-vurderinger. Mens disse delene av standardene IFRS 10–17 utgjør ca. 5 prosent av total lengde (målt i antall ord), inneholder de nesten halvparten av de 335 tilfellene hvor ord for sammenlignbarhet er anvendt (se tabell 2.2). Dette kan indikere at IASB gjør en grundig vurdering av effektene på sammenlignbarhet før forenklinger tillates. Det er fornuftig at slike unntak er basert på grundige vurderinger, men det er likevel bemerkelsesverdig at IASB bruker så mye plass på å argumentere for begrenset nytteverdi av sammenlignbarhet når de samtidig fremstiller dette som en av de viktigste kvalitetene ved finansregnskapet. Dessuten viser nærmere analyse at IASB ofte bruker kost-nytte-argumenter uten å utdype hvordan konklusjonen fremkommer (for eksempel IFRS 10.BCZ201), og noen av kost-nytte-argumentene er standardformuleringer som brukes

i mange standarder (se for eksempel IFRS 10.BC208, IFRS 11.BC72, IFRS 12.BC124, IFRS 13.BC240). Når IASB først åpner for redusert sammenlignbarhet ut fra kost-nytte-vurderinger, kan dette skape en spiralvirkning som åpner for ytterligere svekkelse av sammenlignbarhet, for eksempel:

They argued that accounting for decreases in non-controlling interests retrospectively imposes compliance costs that are not justifiable, mainly because the requirement to account for increases prospectively reduces comparability anyway. The Board accepted those arguments [...] (IFRS 10.BCZ202)

2.4.2 Sammenlignbarhet mellom selskap

IASBs utgangspunkt for vurdering av sammenlignbarhet mellom selskap er at selskapenes finansregnskap skal være sammenlignbare for samme periode. IASB vektlegger ikke tidsdimensjonen i sammenlignbarhet mellom selskap, bare ved sammenlignbarhet innen et selskap:

Users prefer information that is comparable from reporting period to reporting period for an individual entity and between different entities in a particular reporting period (IFRS 10.BC210, se også CF, 2.24).

På den annen side stiller ikke IASB krav til at selskapene må avlegge finansregnskap for samme periode. Ifølge IAS 1.37 skal selskap normalt utarbeide finansregnskap for en ett-års periode, men standarden stiller ingen krav til hvilken del av året dette skal være. Selskap kan følgelig utarbeide finansregnskap for ulike 12-månedersperioder av året. Dette indikerer et behov for å ta hensyn til tidsdimensjonen dersom ulike selskaps finansregnskap skal være sammenlignbare også når de utarbeides på ulike tidspunkt i året. Dessuten er IASB av den oppfatning at bruk av IFRS i seg selv bidrar til sammenlignbarhet mellom selskap, og når hvert selskap er sammenlignbart over tid, inneholder også sammenlignbarheten mellom selskap en sammenlignbarhet over tid.

IASB refererer hyppig til sammenlignbarhet mellom selskap både i strategidokument, i det konseptuelle rammeverket og i de enkelte standardene, men ofte utdypes det ikke hvordan løsningen bidrar til

sammenlignbarhet. Følgende sitat gir et visst innblikk i IASBs tanker om sammenlignbarhet mellom selskap:

The comprehensive model also improves previous IFRS and US GAAP by [...] improving comparability of revenue recognition practices across entities, industries, jurisdictions and capital markets (IFRS 15.BC3)

Slik det er formulert fremstår de tre siste dimensjonene («industries, jurisdictions and capital markets») i dette sitatet som dimensjoner som kommer i tillegg til mellom-selskap-dimensjonen («across entities»). En slik forståelse fremstår som unaturlig, finansregnskapene som skal sammenlignes, utarbeides på selskapsnivå («entity»), og det antas at når IASB refererer til sammenligning mellom bransjer, land og kapitalmarkeder, er det sammenligning av selskap i ulike bransjer, land og kapitalmarkeder det tenkes på. Med en slik forståelse blir dette referanser til undergrupper av selskap. En slik innsnevring kan være en erkjennelse av at det ikke er et mål at *alle* selskap skal være sammenlignbare. Eksempelvis kan brukere av finansregnskap fra børsnoterte selskap ha informasjonsbehov som skiller seg fra informasjonsbehovene til andre brukere, slik at det er viktigere med sammenlignbarhet mellom børsnoterte selskap enn mellom børsnoterte og ikke-børsnoterte selskap.

IASB søker å ta hensyn til særtrekk ved bransjer («industries»), både ved å unngå uniformitet som kan skjule særtrekk, og ved å regulere særtrekk og dermed øke sammenlignbarhet mellom selskap i samme bransje, og IASB har flere referanser til sammenlignbarhet både *innen* og *mellom* bransjer. Sitatet ovenfor legger vekt på det siste og er uttrykt i samband med utvikling av en modell som skal være tilstrekkelig robust til å håndtere ulikheter mellom bransjer. I andre sammenhenger kommer IASB med løsninger på bransjespesifikke problemstillinger for å øke sammenlignbarhet mellom selskap innen samme bransje, for eksempel for investeringsselskap (IFRS 10.BC302), «rate-regulated entities» (IFRS 14.BC70) og forsikringsselskap (IFRS 17.BC30). En utfordring ved standarder som skal ta hensyn til bransjespesifikke særtrekk, er å formulere standardens virkeområde på en hensiktsmessig måte. IASB søker å avgrense virkeområde ut fra transaksjonenes særtrekk og ikke i forhold til selskapsform. Eksempelvis er IFRS 17 en standard for forsikringskontrakter og ikke for

forsikringsselskap. Dermed vil regnskapsføring av forsikringskontrakter være sammenlignbar mellom selskap uavhengig av selskapstypen som har utstedt kontraktene (IFRS 17.BC63). Det å fokusere på transaksjonens særtrekk bidrar til sammenlignbarhet for ulike transaksjonstyper med samme særtrekk, for eksempel finansieringselementer i utlån og kundefordringer (IFRS 15.BC244) og i leasinggjeld og annen gjeld (IFRS 16.BC211).

Referansen til sammenlignbarhet over landegrenser («jurisdictions») brukes ofte av IASB også i de enkelte standardene og kan fremstå som et naturlig argument siden dette er et av de overordnede målene med IFRS. Men hvordan kan løsninger i enkeltstandarder bedre sammenlignbarhet over landegrensene? De enkelte standardene kan bedre sammenlignbarhet mellom selskap som bruker standarden, men det er bruken av IFRS som et samlet sett av regnskapsstandarder som bidrar til sammenlignbarhet over landegrensene!

Selv om målet til IASB er å bidra til sammenlignbare finansregnskap ved at selskap verden rundt bruker IFRS som et felles regnskapsspråk, begrunner de også enkelte løsninger med økt sammenlignbarhet med andre regnskapsspråk, særlig US GAAP. I en periode jobbet IASB og FASB med å utarbeide felles standarder. Dette konvergeringsprosjektet strandet etter hvert, men IASB bruker fortsatt økt sammenlignbarhet med US GAAP som argument, for eksempel:

That would also improve comparability with entities applying US GAAP (IFRS 13.BC228)

IASB har blitt kritisert for at IFRS tar for mye hensyn til US GAAP, for eksempel når IASB under finanskrisen endret den tidligere standarden for finansielle instrumenter for å tillate en mulighet som fantes i US GAAP. Men IASB bruker ikke US GAAP ukritisk og har blant annet avvist valgmuligheter i US GAAP med den begrunnelse at valgmuligheter reduserer sammenlignbarheten (IFRS 15.BC302). Valg mellom ulike regnskapsprinsipper var ganske vanlig i de tidligste standardene. I senere standarder har IASB praktisert en strengere linje (IFRS 11.BC8) men tillater fortsatt noen valgmuligheter når dette kan forsvares ut fra en kost-nytte-vurdering. I senere standarder ser vi at valgmuligheter i større grad gis som praktiske

unntak («practical expedients») heller enn en generell valgmulighet for alle transaksjoner innenfor standardenes virkeområde (for eksempel IFRS 15.BC437).

For mange selskap vil slike praktiske unntak ikke ha vesentlig betydning for finansregnskapet. For enkelte vil de imidlertid kunne være vesentlige, og sammenlignbarheten blir svekket. IASB erkjenner denne risikoen. Men det virker som IASB forventer selvjustis blant selskapene slik at de ikke bruker unntakene dersom de negative effektene er vesentlige, og dette bruker IASB som argument for å akseptere unntak:

In the IASB's view, the practical expedient will reduce cost and complexity for some lessees, while not creating significant issues of comparability. This is because, in general, a lessee is not expected to adopt the practical expedient for contracts with significant service components because that would significantly increase the lessee's lease liabilities for those contracts. The IASB expects that lessees are likely to adopt this practical expedient only when the non-lease components of a contract are relatively small. (IFRS 16.BC135, se også IFRS 16.BC286)

Som nevnt ovenfor, er det vanlig at IASB tillater forenklinger i overgangen til nytt regnskapsprinsipp. Slik forenkling vil redusere sammenlignbarheten mellom selskap dersom ikke alle selskapene anvender forenklingsreglene. I noen tilfeller velger IASB derfor at alle selskap skal følge forenklingsreglene, for eksempel at endringen ikke skal gjennomføres retrospektivt, men bare prospektivt:

and thus prospective application would be required, would reduce implementation costs and result in greater comparability between entities. (IFRS 10.BCZ201)

Det vanligste er imidlertid at forenklingsreglene er en valgmulighet. Det virker som IASB ikke ønsker å nekte selskap å utarbeide finansregnskap i samsvar med de prinsippene som gir den mest nyttige informasjonen. Når IASB utgir en ny standard, får selskapene ofte noen år på seg før de må ta den i bruk. Men det er også vanlig at IASB tillater tidliganvendelse, noe som reduserer sammenlignbarheten mellom selskap fordi selskapene ikke tar i bruk standarden samtidig (IFRS 15.BC452).

2.4.3 Sammenlignbarhet innen et selskap

I det konseptuelle rammeverket er det tidsdimensjonen som er viktig ved sammenlignbarhet innen et selskap (CF, 2.24). I IFRS-standardene utvider IASB forståelsen av sammenlignbarhet innen et selskap ved å vektlegge at like ting blir regnskapsført likt uavhengig av tidsdimensjonen. I IFRS 15 og IFRS 17 argumenterer IASB med at de nye modellene i standardene vil bidra til at like typer kontrakter blir regnskapsført likt. I IFRS 16 argumenterer IASB med at den nye modellen for leieavtaler vil gjøre at selskap får likere regnskapsføring av eide og leide eiendeler, og at dette øker sammenlignbarheten. I IFRS 13 åpner IASB for tidlig anvendelse av standarden for å oppnå konsistent måling og dermed bedret sammenlignbarhet innen selskapet (IFRS 13.BC228) selv om denne valgmuligheten kan svekke sammenlignbarheten mellom selskap.

Det virker rimelig at like ting innen et selskap fremstår som like i finansregnskapet, men sammenholdt med behovet for å sammenligne alternative investeringsmuligheter fremstår det ikke som en kritisk egenkap ved finansregnskapet så lenge det er sammenlignbart over tid og mellom selskap. Eksempelvis er det mange som sier seg enig i at like eiendeler bør regnskapsføres likt uavhengig av om de er kjøpt eller leid, og uavhengig av om de er innenfor eller utenfor definisjonen av finansiell leieavtale. Samtidig er det mange som sier at så lenge alle hadde anvendt den, hadde de klart seg fint med den gamle leiestandarden selv om den ikke sikret samme likebehandling (Kvarsvik & Hellenes, 2019). Likhet kan være enklere å forstå enn ulikheter, og når IASB legger så stor vekt på sammenlignbarhet innen et selskap, kan det like mye være et bidrag til å bedre forståeligheten som å bedre sammenlignbarheten.

2.4.4 Virkemiddel for å oppnå sammenlignbarhet

IASB er altså opptatt av sammenlignbarhet ved at like ting blir håndtert likt i finansregnskapene både innen et selskap, mellom selskap og over tid, og at ulike forhold blir håndtert ulikt. Regnskapsprosessen består av flere steg som innregning, måling og presentasjon. Hvert av stegene kan påvirke sammenlignbarheten. Likevel inngår sammenlignbarhet

knappest i IASBs drøftelse av rapporteringsenheter (CF, kapittel 3), elementer i finansregnskapet (CF, kapittel 4), innregning og fraregning (CF, kapittel 5) og kapital (CF, kapittel 8).

Når det gjelder presentasjon, er det noe mer drøftelse. Faste oppstillingsformat kan bidra til sammenlignbarhet (CF, 5.2), men kan også skjule ulikheter ved at ulike ting blir presentert likt (CF, 7.8), og IFRS-standardene må balansere behovene for fast struktur og fleksibilitet (CF, 7.4). IASB argumenterer også for at spesifikke opplysningskrav i standardene vil øke sammenlignbarhet ved at flere gir informasjonen (IFRS 12.BC94, IFRS 13.BC192, IFRS 16.BC217). Implisitt i dette argumentet anses sammenlignbarheten å være bedre når alle gir en type informasjon, enn når ingen gir denne informasjonen. For å kunne sammenligne over tid krever IASB at oppstillingene i finansregnskapet skal ha sammenligningstall for minst ett år (CF, 3.5). Dette er en løsning som samsvarer med praksis, men IASB drøfter ikke hvorfor ett år er tilstrekkelig. Behovet for sammenligning over tid knyttes til behovet for å identifisere trender (IAS 8.15). Er det mulig å identifisere trender ved å sammenligne bare to perioder? Rett nok kan brukerne ha tilgang til tidligere perioders finansregnskap og på den måten kunne sammenligne flere år. Men dersom det skulle være argumentet for at det er tilstrekkelig med sammenligningstall for ett år, kan man stille spørsmålet om det er nødvendig med sammenligningstall i det hele. Det er ikke diskutert av IASB.

Naturlig nok finner vi hyppige referanser til sammenlignbarhet i det konseptuelle rammeverkets kapittel 2 om de kvalitative egenskapene ved finansregnskapet, men kapittel 6 om måling har også mange referanser. Frekvensanalysen viser at disse to kapitlene står for ca. 85 prosent av alle tilfellene hvor IASB bruker begrepet sammenlignbarhet i det konseptuelle rammeverket og tilhørende BC. Anvendt målemetode må bidra til relevant og dekkende fremstilt informasjon som i tillegg er sammenlignbar så langt dette er mulig (CF, 6.45). IASB diskuterer hvorvidt dette målet best nås ved bruk av én eller flere målemetoder. Å tillate bare én målemetode vil kunne være enklere å forstå og gi mer meningsfulle summer i finansregnskapet (CF, BC6.5), men IASB konkluderer med at poster i finansregnskapet har ulike karakteristika som best kan reflekteres gjennom bruk av ulike målemetoder (CF, BC6.11). Ulike situasjoner

kan også kreve ulike målemetoder; samme type eiendel eller gjeld kan bidra til et selskaps inntjening på ulike måter, og det kan være hensiktsmessig å måle dette på ulike måter avhengig av situasjonen (CF, BC6.39). Eksempelvis kan en spesifikk eiendel være en salgsvare, bli leid ut eller inngå i selskapets produksjonsprosess. Bruk av ulike målemetoder støtter opp under ulikhetsperspektivet i definisjonen. Men å tillate bruk av ulike målemetoder for like ting vil imidlertid redusere sammenlignbarhet (CF, 2.29).

I det konseptuelle rammeverket er skillet mellom historisk kost og virkelig verdi viktig i drøftelsen av måling. Etter IASBs syn vil historisk kost redusere sammenlignbarhet når identiske eiendeler måles til ulike verdier fordi de er anskaffet på forskjellig tidspunkt:

Using a historical cost measurement basis, identical assets acquired, or liabilities incurred, at different times can be reported in the financial statements at different amounts. This can reduce comparability, both from period to period for a reporting entity and in a single period across entities. (CF.6.71)

Motsatt vil måling til virkelig verdi bidra til at like eiendeler måles til samme verdi (CF, 6.72). Dette synet forutsetter at lik verdi på like eiendeler gir best sammenlignbarhet, og IASB mener at bruk av markedsverdier vil gi likere verdier enn bruksverdier og andre verdier som kan variere med selskapsspesifikke forhold. Definisjonen av markedsverdi tar utgangspunkt i den verdien som ville blitt oppnådd ved salg (IFRS 13, Appendix A), men verdien skal brukes på eiendeler eller gjeld som ikke er solgt, og er følgelig en hypotetisk verdi (IFRS 13.BC30). IASB er ikke tydelig på hvorfor like verdier basert på hypotetiske verdier gir bedre sammenlignbarhet enn verdier som stammer fra faktiske kjøp eller forventet anvendelse. IASB er heller ikke tydelig på hva som gjør eiendeler eller forpliktelser like. Sitatet ovenfor indikerer at likhet knyttes til egenskaper ved selve eiendelen eller forpliktelse, for eksempel den fysiske tilstanden for et driftsmiddel. Likhetsperspektivet kan imidlertid også knyttes til andre forhold ved eiendelen eller forpliktelsen, for eksempel deres anskaffelseskost. IASB tar sitt syn på likhet for gitt og diskuterer ikke andre syn.

2.5 Konklusjon

I dette kapitlet påpeker jeg at selv om det er stor enighet om at sammenlignbarhet er en viktig kvalitet ved finansregnskapet, er det få som forklarer hva de mener med sammenlignbarhet utover at like ting må fremstå som like og ulike ting må fremstå som ulike. Men det er også uklart hva det vil si at noe er likt eller ulikt (Zeff, 2007), og forskning påpeker at det er vanskelig å måle graden av sammenlignbarhet (De Franco et al., 2011). Dette kapitlet bidrar til bedre innsikt i konseptet sammenlignbarhet ved å analysere hvordan IASB referer til konseptet.

IASB referer ofte til sammenlignbarhet (se tabell 2.2), og i dette kapitlet viser jeg at IASBs vektlegging av konsistens og substans er to viktige virkemiddel for å bidra til sammenlignbarhet. *Konsistens* vektlegges spesielt for å sikre at like ting behandles likt. Overordnet vil IFRS som et felles regnskapspråk bidra til konsistent behandling. På standardnivå jobber IASB med konsistens gjennom å begrense valgmuligheter, gjennom konsistent begrepsbruk i de ulike standardene og gjennom klare formuleringer som reduserer risiko for ulik praktisering av standardene. Konsistens kan bidra til dyp sammenlignbarhet (figur 2.1). Men konsistens må ikke forveksles med uniformitet. Uniformitet kan skjule tingenes ulikheter, og IASB søker å bidra til ulikhetssammenlignbarhet (figur 2.1) ved å vektlegge tingenes *substans* fremfor tingenes form. Av den grunn avviste IASB bruk av én felles målemetode fordi tingenes ulike særtrekk medfører behov for ulike målemetoder. Videre søker IASB å utvikle standarder som er basert på prinsipp som er så robuste at samme transaksjonsart regnskapsføres likt dersom transaksjonene innehar de samme karaktertrekkene, mens de regnskapsføres ulikt dersom transaksjonene har ulike karaktertrekk. Men IASB har også valgt enkelte løsninger som medfører dysfunksjonelle former for sammenlignbarhet (figur 2.1). IASB tillater enkelte valgmuligheter slik at like ting kan fremstå som ulike, og i enkelte tilfeller krever IASB felles metode selv om ulike ting da kan fremstå som like.

Selv om IASB legger stor vekt på virkemidler som kan bidra til bedre sammenlignbarhet, drøfter ikke IASB selve konseptet sammenlignbarhet, det virker som IASB tar for gitt at det er klart når noe er likt og ulikt. Men når er to driftsmidler like? Er det når den fysiske tilstanden er lik, er

det når formålene med driftsmidlene er like, er det når kjøpsbetingelsene er like, er det når salgsmulighetene er like, eller er det andre forhold eller kombinasjoner av flere forhold? I sin drøftelse av målemetoder argumenterer IASB med at historisk kost kan gi ulik verdi på like eiendeler, dette er en konklusjon som utelukker noen av forholdene foran som grunnlag for likhet, men de drøfter ikke hvilke(t) forhold de legger til grunn og hvorfor. Siden IASB ikke drøfter selve sammenlignbarhetskonseptet, er det ikke mulig å vite hvor nært man er en ideell sammenlignbarhet, selv om man skulle være enig i at IASB gjør mye for å *bedre* sammenlignbarheten. Jeg oppfordrer forskere til å gå dypere i sammenlignbarhetskonseptet og hva som gjør at ting kan betraktes som like og ulike.

Tross manglende drøftelse av sammenlignbarhet gir IASBs hyppige referanser til konseptet inntrykk av at de vet hva sammenlignbarhet innebærer, og at IFRS bidrar til at finansregnskapene faktisk blir sammenlignbare. Men som nevnt i forrige avsnitt, kan IASBs argumentasjon bygge på uttalte forutsetninger som gjør det vanskelig å vurdere graden av sammenlignbarhet. Videre erkjenner IASB at standardene inneholder noen løsninger som reduserer sammenlignbarheten, og viser til kost-nyttevurderinger, men uten at disse er utdypet. IASB argumenterer også for bedre sammenlignbarhet uten at det alltid er klart hvordan deres løsninger vil gi denne bedringen. Alle referansene til sammenlignbarhet i IASBs dokument kan være et forsøk på å overbevise publikum om standardenes kvalitet ved å skape en kobling mellom standard og de uttalte målene med IFRS. Nærmere analyser viser imidlertid at sammenhengen mellom standardene og den påståtte bedring av sammenlignbarhet kan være uklar. Eksempelvis introduserer IASB sammenlignbar *innen-et-selskap* som en tredje dimensjon i tillegg til de to vanlige dimensjonene *over-tid* og *mellom selskap*. Jeg stiller spørsmål ved om denne tredje dimensjonen faktisk bidrar til sammenlignbarhet: Dimensjonen kan være nyttig for å bedre forståelsen av finansregnskapet, men den er ikke nødvendig for å kunne sammenligne alternative investeringer. Et annet eksempel er IASBs stadige referanser til bedre sammenlignbarhet over landegrenser. Dette vil være et gyldig argument for å ta i bruk IFRS som et sett av regnskapsstandarder, men er ikke tilsvarende gyldig som argument på standardnivå siden endring i en standard vil påvirke sammenlignbarheten mellom de

selskapene som anvender standarden uavhengig av landegrenser. Analysene i dette kapitlet indikerer at IASB refererer til sammenlignbarhet vel så mye for å skape inntrykk av kvalitet i standardene som for å gi reell begrunnelse for valgte løsninger.

Referanser

Regnskapsstandarder IFRS: (oppdaterte versjoner pr november 2019)

IFRS 10. *Konsernregnskap* (2011). IASB.

IFRS 11. *Felleskontrollerte ordninger* (2011). IASB.

IFRS 12. *Opplysninger om interesser i andre foretak* (2011). IASB.

IFRS 13. *Måling av virkelig verdi* (2011). IASB.

IFRS 14. *Regulatoriske periodiseringsposter* (2014). IASB.

IFRS 15. *Driftsinntekter fra kontrakter med kunder* (2014). IASB.

IFRS 16. *Leieavtaler* (2016). IASB.

IFRS 17. *Forsikringskontrakter* (2017). IASB.

Artikler, bøker mv.

AICPA. (1973). *Objectives of financial statements: Report of the study group on the objectives of financial statements*. New York: American Institute of Certified Public Accountants.

Barth, M. E., Landsman, W. R., Lang, M. & Williams, C. (2012). Are IFRS-based and US GAAP-based accounting amounts comparable? *Journal of Accounting and Economics*, 54(1), 68–93.

Brochet, F., Jagolinzer, A. D. & Riedl, E. J. (2013). Mandatory IFRS adoption and financial statement comparability. *Contemporary Accounting Research*, 30(4), 1373–1400.

Brüggemann, U., Hitz, J.-M. & Sellhorn, T. (2013). Intended and unintended consequences of mandatory IFRS adoption: A review of extant evidence and suggestions for future research. *European Accounting Review*, 22(1), 1–37.

Caban-Garcia, M. T. & He, H. (2013). Comparability of earnings in Scandinavian countries: The impact of mandatory IFRS adoption and stock exchange consolidations. *Journal of International Accounting Research*, 12(1), 55–76.

Cascino, S. & Gassen, J. (2015). What drives the comparability of mandatory IFRS adoption? *Review of Accounting Studies*, 20, 242–282.

- Covrig, V. M., DeFond, M. L. & Hung, M. (2007). Home bias, foreign mutual fund holdings, and the voluntary adoption of international accounting standards. *Journal of Accounting Research*, 45(1), 41–70.
- Daske, H., Hail, L., Leuz, C. & Verdi, R. (2008). Mandatory IFRS reporting around the world: Early evidence on the economic consequences. *Journal of Accounting Research*, 46(5), 1085–1142.
- De Franco, G., Kothari, S. P. & Verdi, R. S. (2011). The benefits of financial statement comparability. *Journal of Accounting Research*, 49(4), 895–931.
- De George, E. T., Li, X. & Shivakumar, L. (2016). A review of the IFRS adoption literature. *Review of Accounting Studies*, 21(3), 898–1004.
- DeFond, M., Hu, X. & Hung, M. (2011). The impact of mandatory IFRS adoption on foreign mutual fund ownership: The role of comparability. *Journal of Accounting and Economics*, 51(3), 240–258.
- Dennis, I. (2008). A conceptual enquiry into the concept of a ‘principles-based’ accounting standard. *The British Accounting Review*, 40, 260–271.
- Durocher, S. & Gendron, Y. (2011). IFRS: On the docility of sophisticated users in preserving the ideal of comparability. *European Accounting Review*, 20(2), 233–262.
- EC. (2002). *Regulation (EC) No 1606/2002*. Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council of 19 July 2002 on the application of international accounting standards. Hentet fra <https://eur-lex.europa.eu>
- Emmanuel, C. R. & Garrod, N. (2002). On the relevance and comparability of segmental data. *Abacus*, 38(2), 215–234.
- EU. (2013). *Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013*. Hentet fra Official Journal of the European Union: eur-lex.europa.eu
- FASB. (1980). *Statement of financial accounting concepts no. 2: Qualitative characteristics of accounting information*. Norwalk: Financial Accounting Standards Board.
- FASB. (2010). *Statement of financial accounting concepts No. 8. September 2010*. Norwalk: Financial Accounting Standards Board.
- FASB. (2018). *Statement of Financial Accounting Concepts No. 8. As amended August 2018*. Norwalk: Financial Accounting Standards Board.
- Felski, E. (2017). How does local adoption of IFRS for those countries that modified IFRS by design, impair comparability with countries that have not adapted IFRS? *Journal of International Accounting Research*, 16(3), 59–90.
- Gordon, I. & Gallery, N. (2012). Assessing financial reporting comparability across institutional settings: The case of pension accounting. *The British Accounting Review*, 44, 11–20.
- Gross, C. & Perotti, P. (2017). Out-based measurement of accounting comparability: A survey of empirical proxies. *Journal of Accounting Literature*, 39, 1–22.

- Habib, A., Hasan, M. M. & Al-Hadi, A. (2017). Financial statement comparability and corporate cash holdings. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 13, 304–321.
- IASB. (2010). *The conceptual framework for financial reporting*. London: International Accounting Standards Board.
- IASB. (2018). *Conceptual framework for financial reporting*. London: International Accounting Standards Board.
- IASC. (1989). *Framework for the preparation and presentation of financial statements*. London: International Accounting Standards Committee.
- IFRS Foundation. (2018). *Constitution*. Hentet fra [www.ifrs.org](https://www.ifrs.org/-/media/feature/about-us/legal-and-governance/constitution-docs/ifrs-foundation-constitution-2018.pdf): <https://www.ifrs.org/-/media/feature/about-us/legal-and-governance/constitution-docs/ifrs-foundation-constitution-2018.pdf>
- Imhof, M. J., Seavey, S. E. & Smith, D. B. (2017). Comparability and cost of equity capital. *Accounting Horizons*, 31(2), 125–138.
- Kim, J., Kim, R. & Kim, S. (2020). Does financial statement comparability mitigate delayed trading volume before earnings announcements? *Journal of Business Research*, 107, 62–75.
- Kim, R., Kim, S. & Musa, P. M. (2018). When does comparability better enhance relevance? Policy implications from empirical evidence. *Journal of Accounting and Public Policy*, 37, 436–457.
- Kim, S., Kraft, P. & Ryan, S. G. (2013). Financial statement comparability and credit risk. *Review of Accounting Studies*, 18(3), 783–823.
- Kvaal, E. & Nobes, C. (2010). International differences in IFRS policy choice: A research note. *Accounting and Business Research*, 40(2), 173–187.
- Kvaal, E. & Nobes, C. (2012). IFRS policy changes and the continuation of national patterns of IFRS practice. *European Accounting Review*, 21(2), 343–371.
- Kvarsvik, Å. G. & Hellenes, K. (2019). *Analytikerens syn på ny regnskapsstandard for leieavtaler: En kvalitativ studie av aksjeanalytikerens opplevelser av IAS 17 og IFRS 16*. Masteroppgave. Bergen: NHH.
- Mita, A. F., Utama, S., Fitriany & Wulandari, E. R. (2018). The adoption of IFRS, comparability of financial statements and foreign investors' ownership. *Asian Review of Accounting*, 26(3), 391–411.
- Neel, M. (2017). Accounting comparability and economic outcomes of mandatory IFRS adoption. *Contemporary Accounting Research*, 34(1), 658–690.
- NOU 2015: 10. *Lov om regnskapsplikt*. Hentet fra Høring – Regnskapslovutvalgets utredning om ny lov om regnskapsplikt: www.regjeringen.no
- Schipper, K. (2003). Principles-based accounting standards. *Accounting Horizons*, 17(1), 61–72.
- Simmons, J. K. (1967). A concept of comparability in financial reporting. *The Accounting Review*, 42(4), 680–692.

- Sohn, B. C. (2016). The effect of accounting comparability on the accrual-based and real earnings management. *Journal of Accounting and Public Policy*, 35(5), 513–539.
- Stubbs, M. (2010). Three concepts of keywords. I M. Bondi & M. Scott (Red.), *Keyness in texts* (s. 21–42). Amsterdam: John Benjamins.
- Timmermans, S. & Epstein, S. (2010). A world of standards but not a standard world: Toward a sociology of standards and standardization. *Annual Review of Sociology*, 36, 69–89.
- Trueblood, R. M. (1966). Accounting principles: The board and its problems. *Journal of Accounting Research*, 4(Empirical Research in Accounting: Selected Studies 1966), 183–191.
- Wang, C. (2014). Accounting standards harmonization and financial statement comparability: Evidence from transnational information transfer. *Journal of Accounting Research*, 52(4), 955–992.
- Weber, R. P. (1990). *Basic content analysis* (2. utg.). Newbury Park: Sage.
- Young, J. J. (2003). Constructing, persuading and silencing: The rhetoric of accounting standards. *Accounting, Organizations and Society*, 28, 621–638.
- Zeff, S. A. (2007). Some obstacles to global financial reporting comparability and convergence at a high level of quality. *The British Accounting Review*, 39(4), 290–302.
- Zeff, S. A. & Nobes, C. W. (2010). Commentary: Has Australia (or any other jurisdiction) ‘adopted’ IFRS? *Australian Accounting Review*, 20(2), 178–184.
- Zhang, J. H. (2018). Accounting comparability, audit effort, and audit outcomes. *Contemporary Accounting Research*, 35(1), 245–276.